



World Health Organization



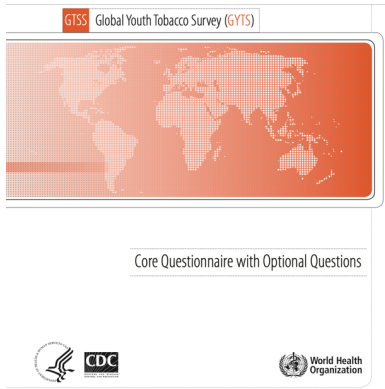
World Health
Organization

REGIONAL OFFICE FOR
Europe

Епідеміологія вживання тютюну та нікотину серед підлітків 11-17 років: результати чотирьох раундів опитування GYTS в Україні

- Андрій Скіпальський, керівник відділу НІЗ, Бюро ВООЗ в Україні

- GYTS — це репрезентативне для всієї країни перехресне опитування учнів шкіл віком **від 13 до 15 років**.
- Для його проведення використовують двоступеневу вибірку: спершу школи відбирають з імовірністю, пропорційною чисельності учнів у цільових класах; далі у відібраних школах випадковим чином відбирають класи, **всіх учнів яких запрошують до участі в опитуванні**.
- Учні заповнюють стандартизовану анкету, що включає основний набір питань і додаткові модулі, адаптовані до контексту країни. Учасники заповнюють анкету самостійно, при цьому опитування є повністю анонімним для забезпечення чесних відповідей.
- Схвалення Комітету з питань етики ВООЗ та національного комітету з питань етики.





- В Україні GYTS було вперше проведене у 2005 р. Повторні опитування були організовані Бюро ВООЗ в Україні за технічної підтримки Європейського регіонального бюро ВООЗ та Центру контролю і профілактики захворювань США, у співпраці з Міністерством охорони здоров'я та Міністерством освіти і науки України у 2011, 2017 та 2023 рр.
- Перші три раунди були проведені Інститутом громадського здоров'я імені О. Марзєєва Національної академії медичних наук України. Раунд 2023 р. проводив Український інститут соціальних досліджень імені О. Яременка; технічну підтримку в аналізі даних цього раунду забезпечував Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України.
- Дані збирали із жовтня по грудень 2023 р. Географія опитування охоплювала всю підконтрольну Уряду України територію (крім тимчасово окупованих районів). Використовувалася стратифікована двоступенева кластерна вибірка з урахуванням типу населеного пункту і вікової структури учнів 7–10 класів. Загалом було опитано 4 390 учнів у 111 навчальних закладах.

Розмір вибірки та віковий розподіл респондентів

Аналіз даних для двох когорт: 11–17 років та 13–15 років

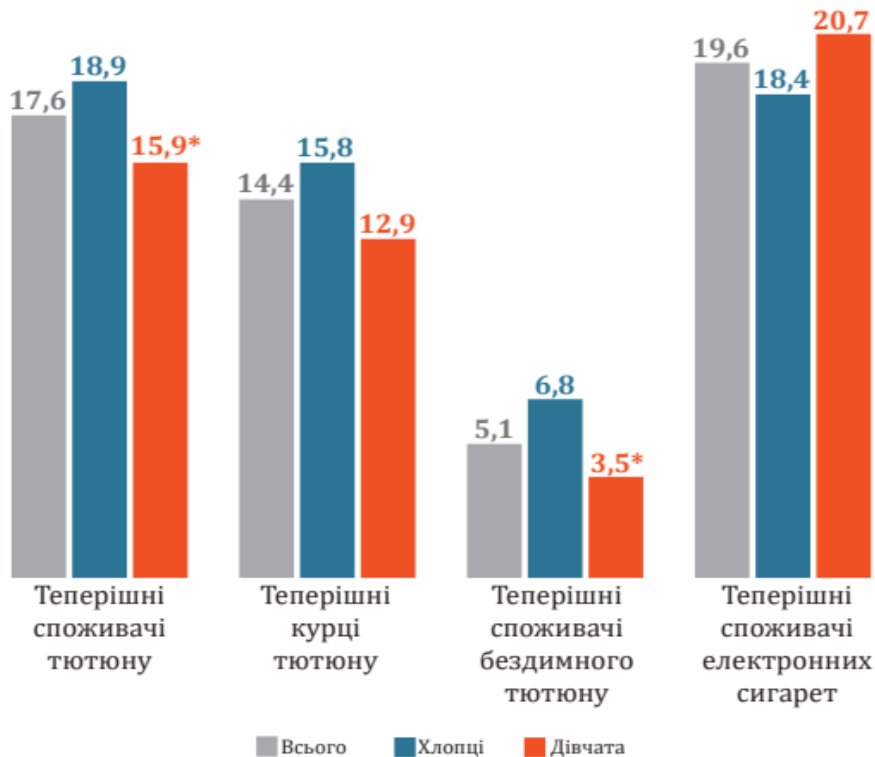
	Загальна к-сть опитаних учнів 7–9 класів (11–17 років)	... з них віком 13–15 років
2023	4 390	3 316
2017	4 065	3 040
2011	3 762	3 550
2005	6 579	–

ВІК	2005	2011	2017	2023
11 років або молодше	0,8	0,3	0,4	0,3
12 років	11,8	4,2	24,4	8,8
13 років	32,2	34,8	35,8	25,6
14 років	33,5	35,3	32,9	37,7
15 років	20,4	24,5	6,3	21,9
16 років	1,2	0,9	0,1	5,0
17 років або старше	0,1	–	0,1	0,7

Теперішнє вживання тютюнових та нікотинових виробів GYTS 2023

Когорта 13–15 років

- 17,6% — теперішні споживачі будь-яких тютюнових виробів
- 14,4% — теперішні курці тютюну
- 5,1% — теперішні курці кальяну
- 19,6% — теперішні споживачі електронних сигарет
- 2,9% — теперішні споживачі нікотинових паучів
- 6,9% — теперішні споживачі ТВЕН



*Статистично значущі відмінності за статтю, $p < 0,05$.

Вік першої спроби куріння сигарет

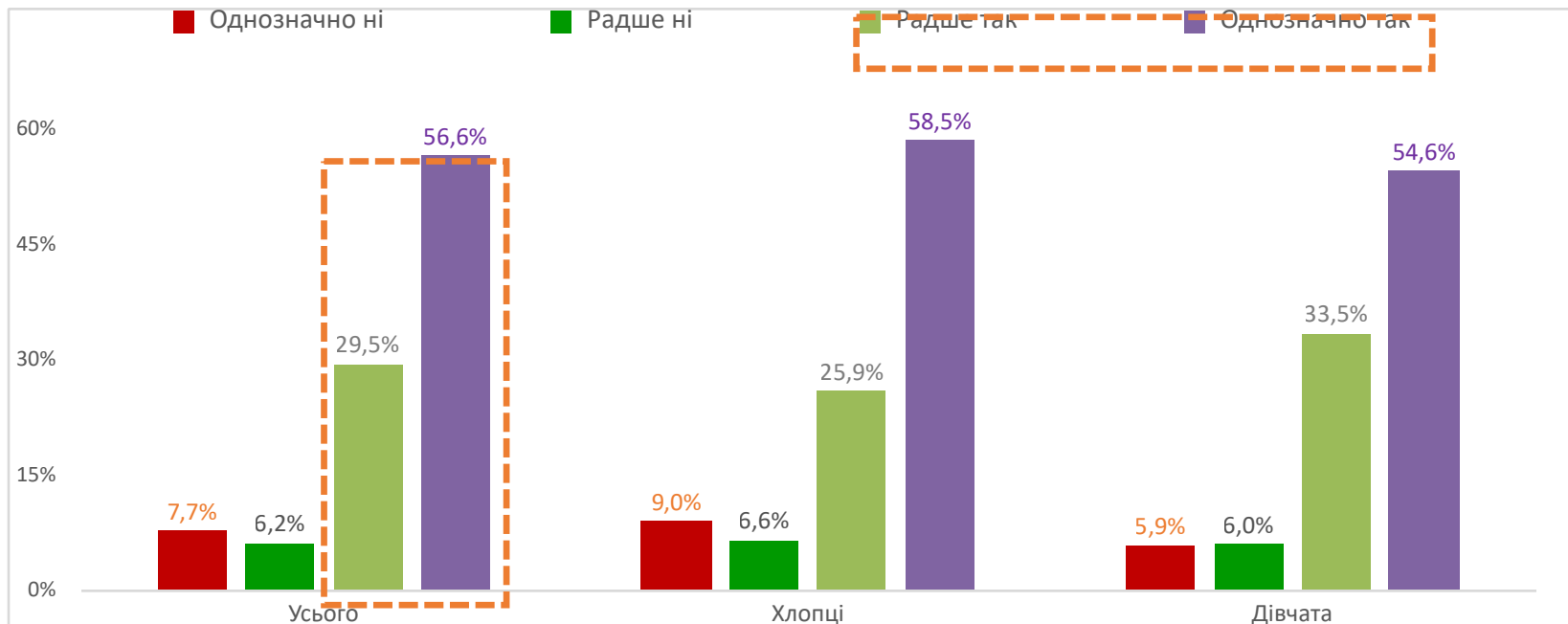
	2023 р., %
Я ніколи не пробував/-ла курити сигарети	67,5%
7 років	3,4%
8–9 років	3,6%
10–11 років	7,6%
12–13 років	11,8%
14–15 років	5,9%
16+ років	0,2%

Частота теперішнього куріння сигарет

	2023 р., %
0 днів	87,8
1–2 дні	3,9
3–5 днів	1,9
6–9 днів	1,5
10–19 днів	1,0
20–29 днів	0,5
Усі 30 днів	3,4

Розуміння ризиків для здоров'я, пов'язаних із використанням електронних сигарет, за статтю, %

85% розуміють ризики, пов'язані з використанням електронних сигарет



Вторинний тютюновий дим			
Вплив тютюнового диму вдома ¹⁸	24,9	25,3	24,2
Вплив тютюнового диму всередині закритих громадських місць ¹⁸	36,2	34,7	37,3
Вплив тютюнового диму в будь-якому відкритому громадському місці ¹⁸	44,2	40,8	47,4*
Учні, які бачили когось, хто курил у будівлі школи або на території школи ¹⁹	38,3	41,0	35,9*

Доступ та доступність			
Теперішні курці сигарет, які купували сигарети в магазині, супермаркеті, на заправній станції, у вуличного продавця, в кіоску, кафе, барі або ресторані ²⁰	30,6	30,5	29,8
Теперішні курці сигарет, яким не було відмовлено у продажу сигарет через їхній вік ²¹	47,3	45,7	46,8
Теперішні курці сигарет, які купували сигарети поштучно ²²	17,5	15,1	23,1

Реклама та просування тютюну

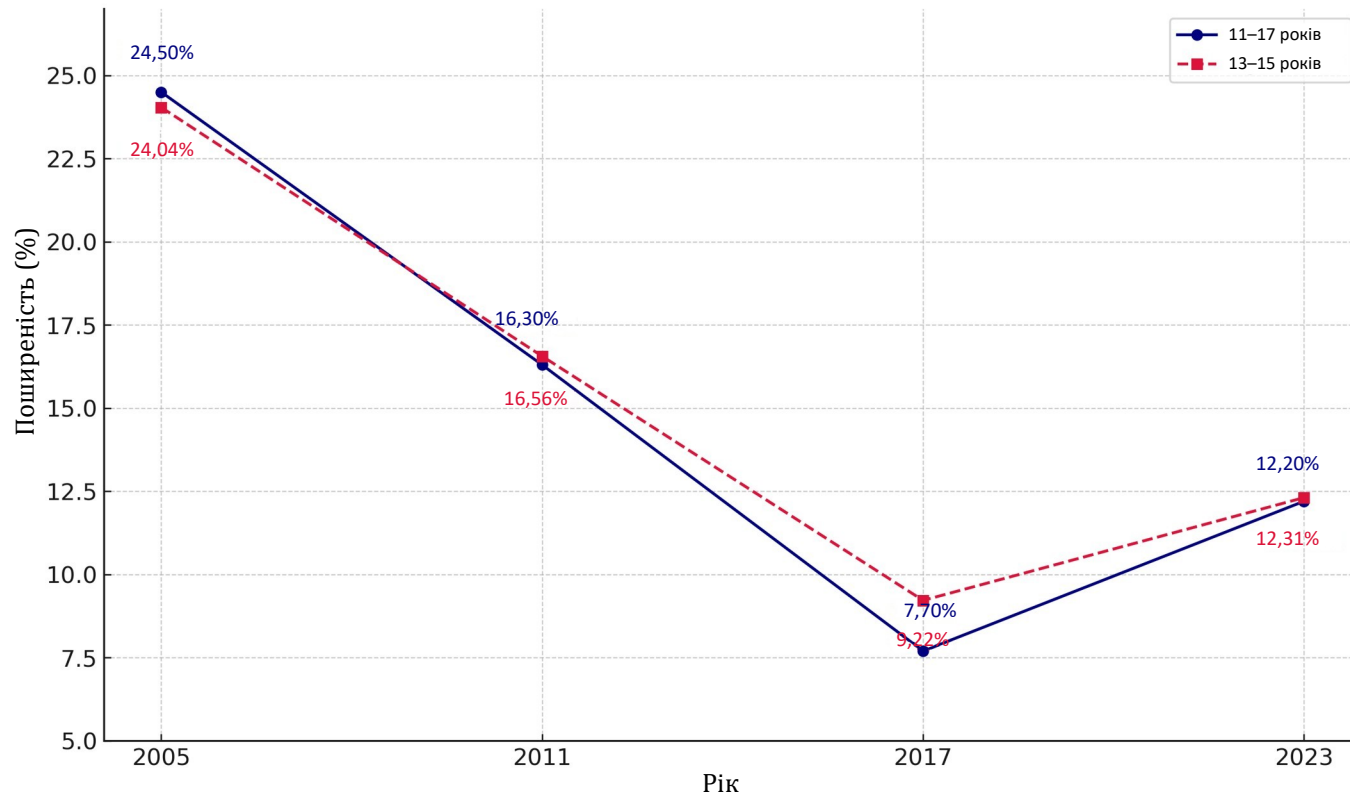
Реклама та просування			
	Всього (%)	Хлопці (%)	Дівчата (%)
Реклама та просування тютюну			
Учні, які помітили рекламу або акції на тютюнові вироби в місцях продажу ²³	49,5	49,4	49,1
Учні, які бачили, як хтось вживає тютюн по телевізору, у відеороликах або фільмах ²⁴	15,7	15,4	15,8
Учні, які мали при собі предмети з логотипом тютюнової марки	8,3	8,7	7,7

Антитютюнова реклама

Антитютюнова реклама та просування			
Учні, які помітили антитютюнові повідомлення в ЗМІ ¹⁹	61,9	60,0	63,6*
Учні, які помітили антитютюнові повідомлення під час спортивних або громадських заходів ²⁵	38,3	37,8	38,1
Теперішні курці тютюну, які думали про те, щоб припинити куріння через попередження на упаковках ²⁶	21,6	22,5	20,9
Учні, яких протягом останніх 12 місяців у школі навчали про шкodu вживання тютюну	44,4	45,4	43,4

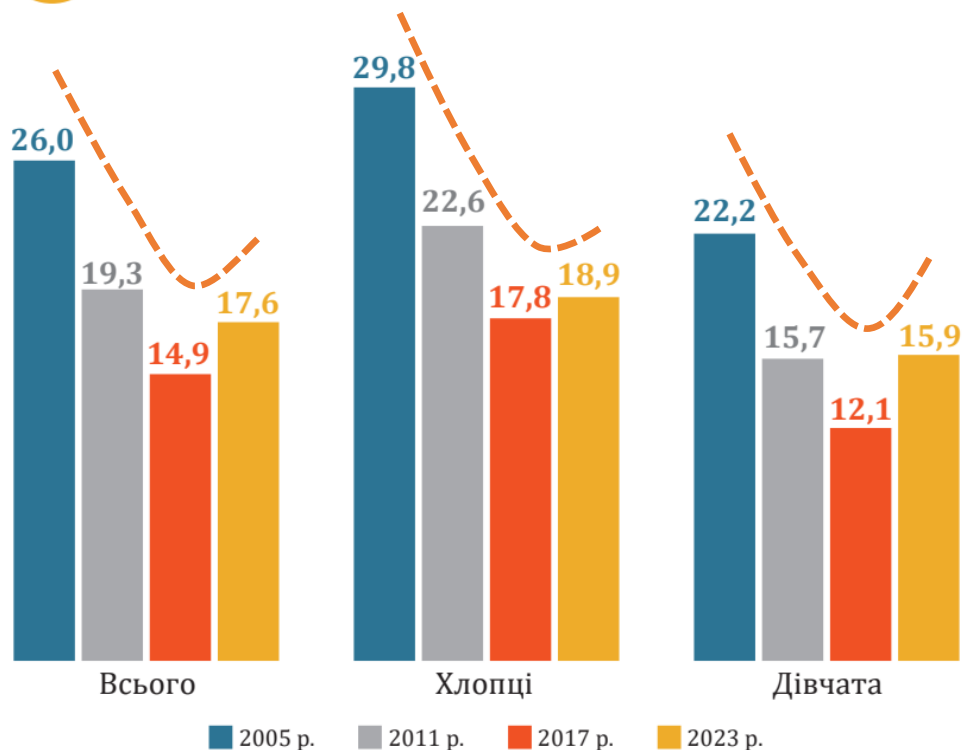
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ GYTS 2005, 2011, 2017 ТА 2023 РР.

Загальна поширеність теперішнього споживання сигарет серед молоді віком 13–15 років та 11–17 років в Україні у динаміці



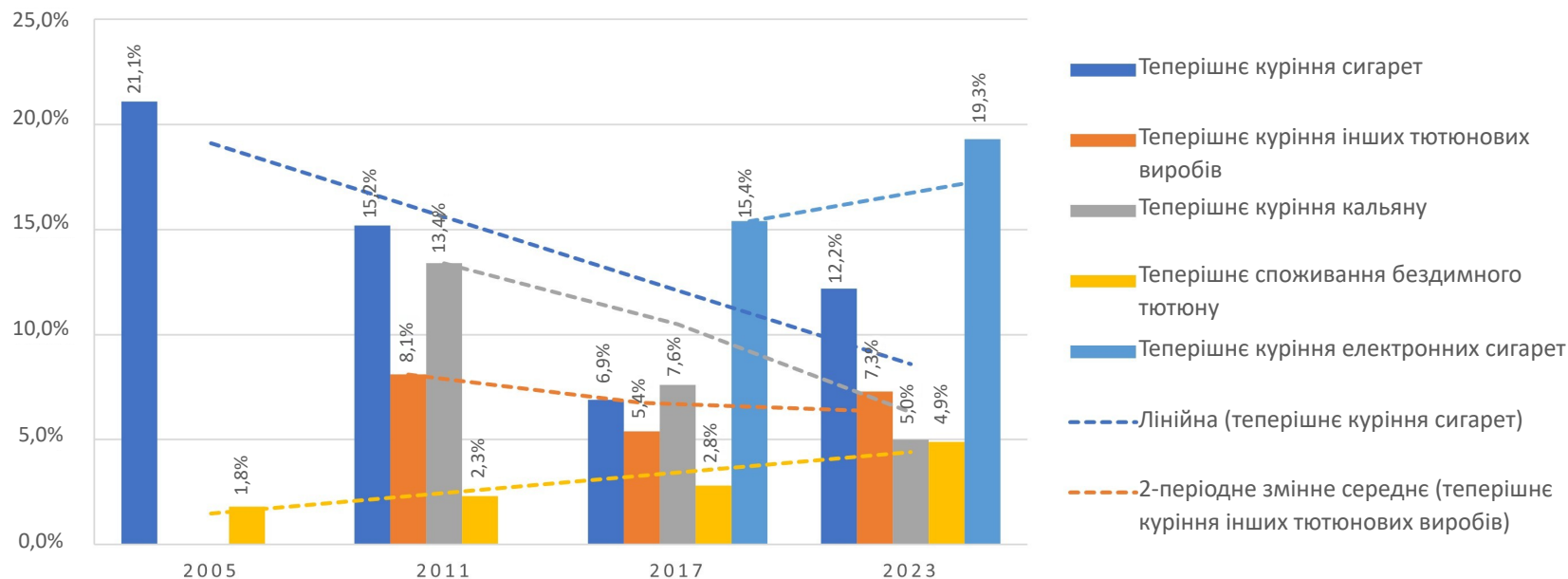


Поширеність (%) теперішнього вживання тютюну²⁷
за статтю, GYTS Україна 2005, 2011, 2017 і 2023 рр.

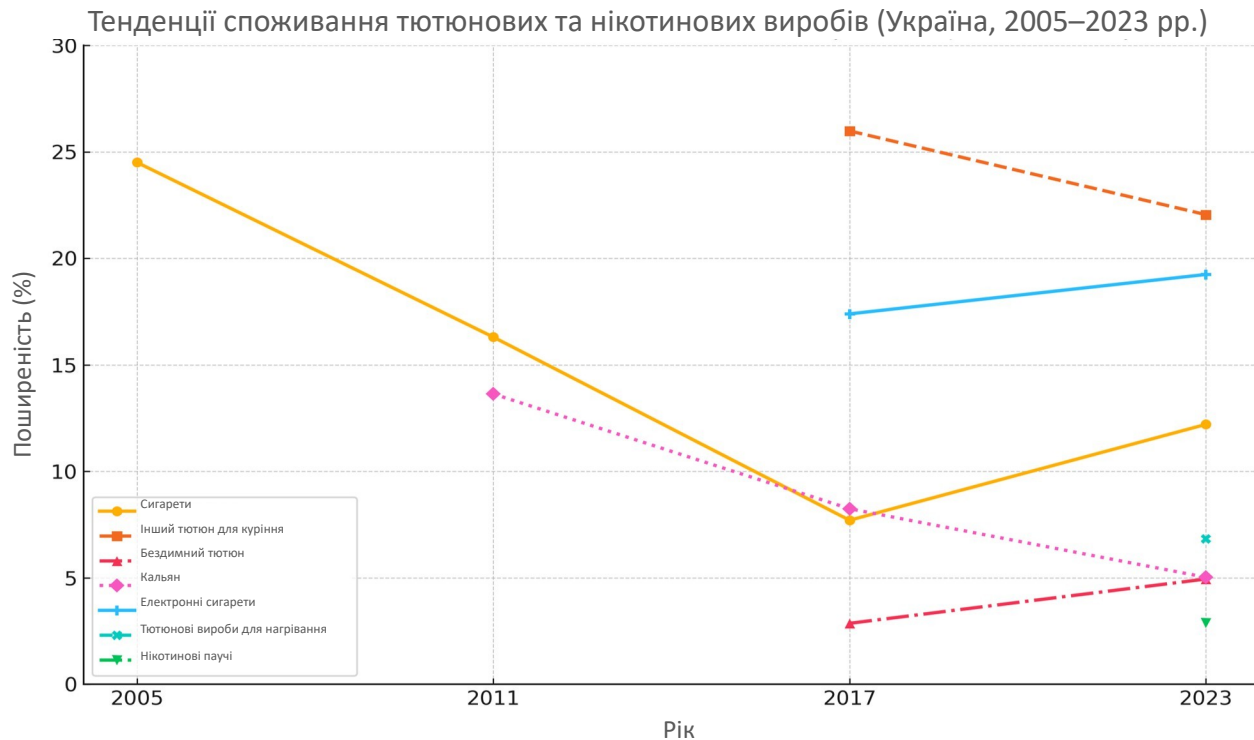


- Поширеність теперішнього споживання тютюнових виробів серед учнів знизилася з 26,0% у 2005 р. до 14,9% у 2017 р.
- Однак у 2023 р. вона дещо зросла — до 17,6%.

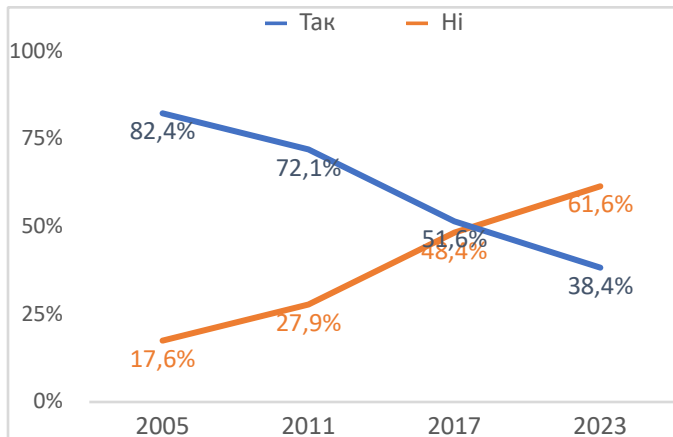
ТЕПЕРІШНЄ СПОЖИВАННЯ ТНВ У 2005–2023 РР.



Тенденції споживання тютюнових та нікотинових виробів (Україна, 2005–2023 рр.)



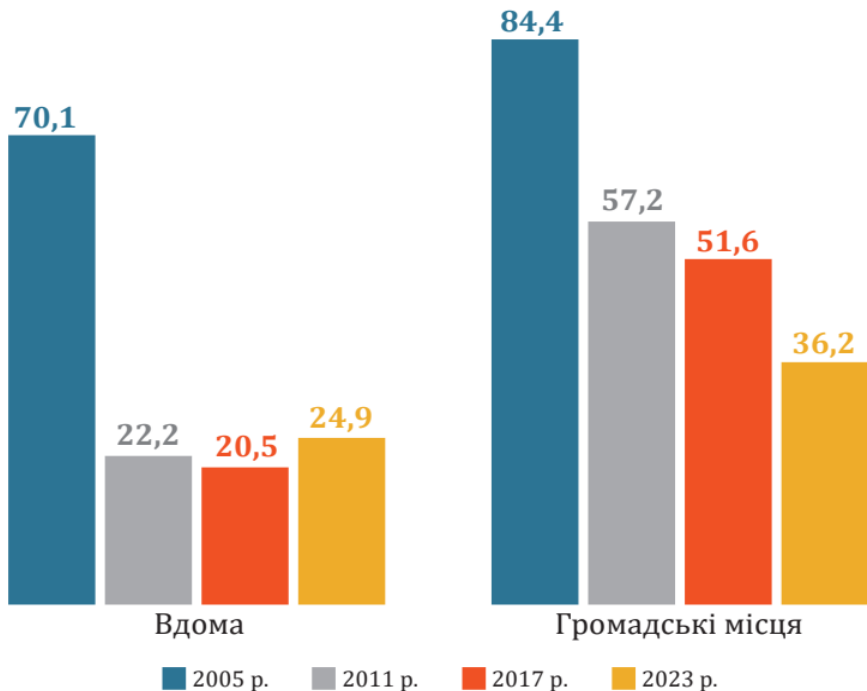
Вплив вторинного тютюнового диму: загальна картина



Кількість випадків куріння в школі
(протягом останніх 30 днів) зросла

Р

Учні²⁸ (%), які піддавалися впливу тютюнового диму вдома або в будь-яких закритих громадських місцях^{29,30}, GYTS Україна 2005, 2011, 2017 і 2023 рр.



- У фокусі: поширеність споживання тютюнових та нікотинових виробів (2005–2023 рр.) (попередні неопубліковані результати)
- 4 основні групи ТНВ, що відстежувалися:
 1. сигарети (2005–2023 рр.);
 2. інший тютюн для куріння (люльки, сигари, кальяни; 2017 і 2023 рр.);
 3. бездимний тютюн (нюхальний тютюн, жувальний тютюн; 2017 і 2023 рр.);
 4. електронні сигарети (2017 і 2023 рр.);
 - тютюнові вироби для нагрівання і нікотинові паучі (2023 р.).
- Композитна змінна споживання: єдина змінна, що підраховує, скільки різних типів тютюнових або нікотинових виробів (ТНВ) учень спожив протягом останніх 30 днів.
- Кількість варіюється від 0 (не споживалися) до 4 (споживалися всі типи виробів): сигарети, інший тютюн для куріння (наприклад, люльки, сигари, кальяни), бездимний тютюн (наприклад, нюхальний, жувальний) та електронні сигарети.
- Цей показник допомагає відрізнити споживання одного ТНВ від поліспоживання (два або більше виробів).
- Він демонструє не лише факт споживання ТНВ, а й скільки різних типів виробів поєднують учні.
- Якщо учень пропустив будь-яке запитання про ТНВ, інші надані відповіді не враховувалися, щоб уникнути помилки в оцінюванні поліспоживання.

Споживання одного ТНВ та поліспоживання ТНВ із 6 груп ТНВ (усі вікові групи)

РЕКОДУВАННЯ змінної total6use 30	верхня межа		
	відсоток	нижня межа	верхня межа
0=Жодного	71,29	67,63	74,7
1=1	13,77	12,35	15,32
2=2	7,159	5,993	8,531
полі 3/6	7,78	5,834	10,3
Усього	100		

Споживання одного ТНВ та поліспоживання ТНВ із 6 груп ТНВ (13–15 років)

РЕКОДУВАННЯ змінної total6use 30	верхня межа		
	відсоток	нижня межа	верхня межа
0=Жодного	71,56	67,99	74,88
1=1	13,44	12,1	14,9
2=2	7,22	5,994	8,674
полі 3/6	7,776	5,8	10,35
Усього	100		

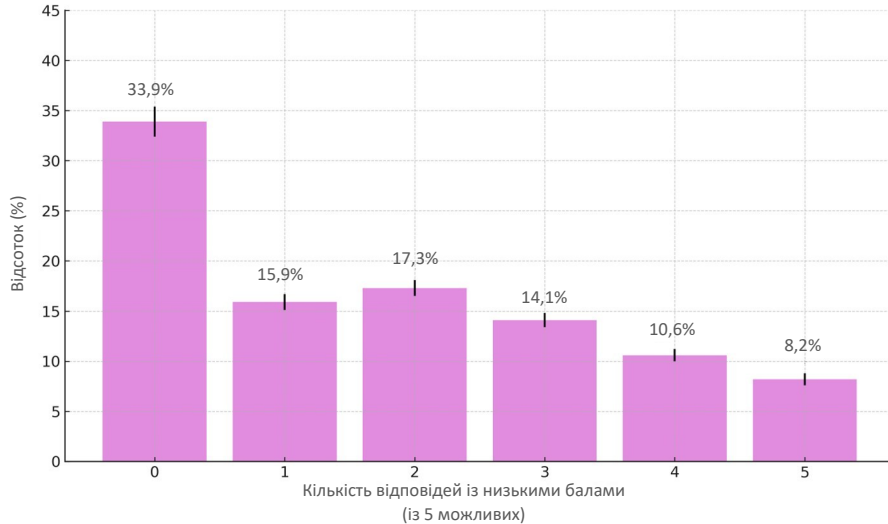
Контекст (2023 р.)

Самопочуття та емоційний стан за останні два тижні, %

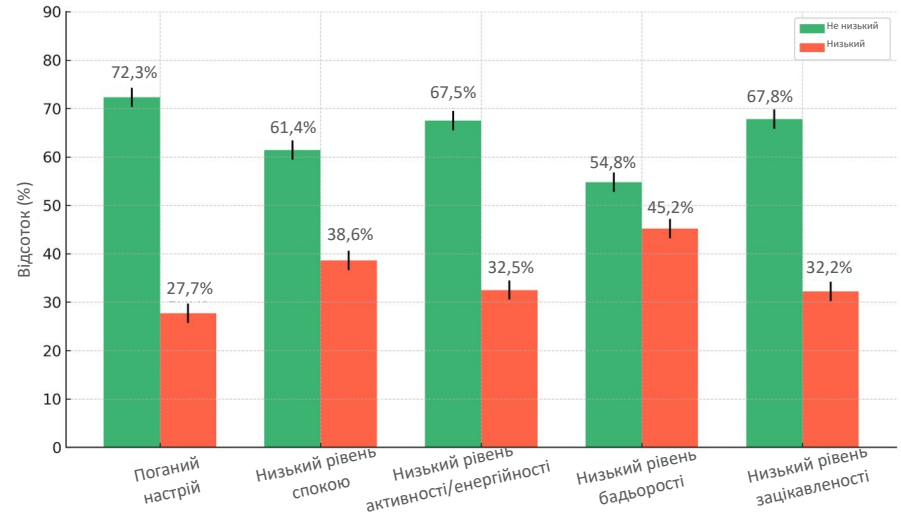


Детальніший погляд на зв'язок між емоційним добробутом і споживанням ТНВ

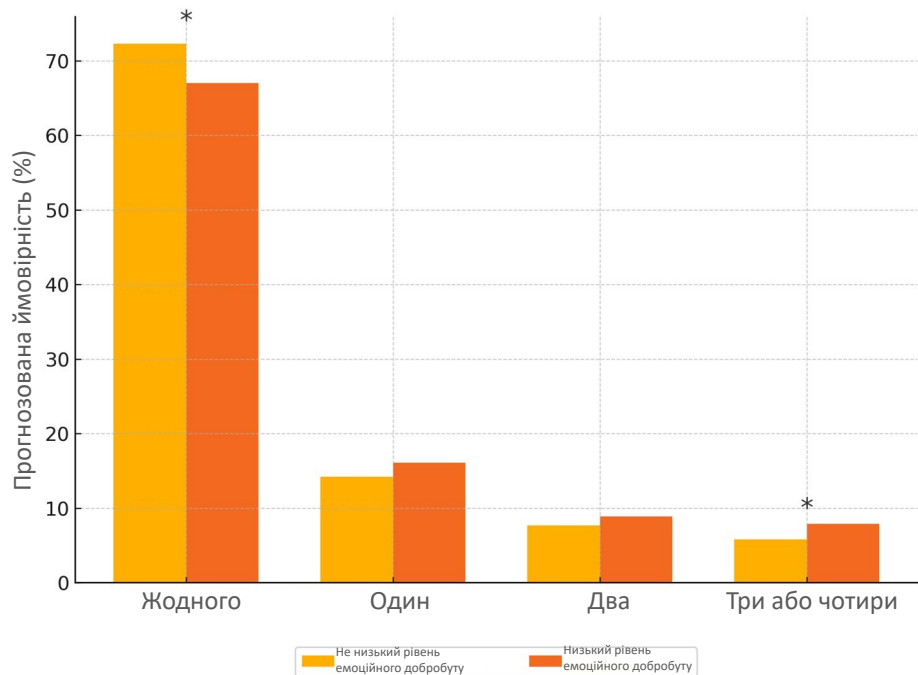
Розподіл низької загальної оцінки емоційного добробуту з 95 % довірчими інтервалами



Пункти щодо емоційного добробуту: не низький рівень та низький рівень

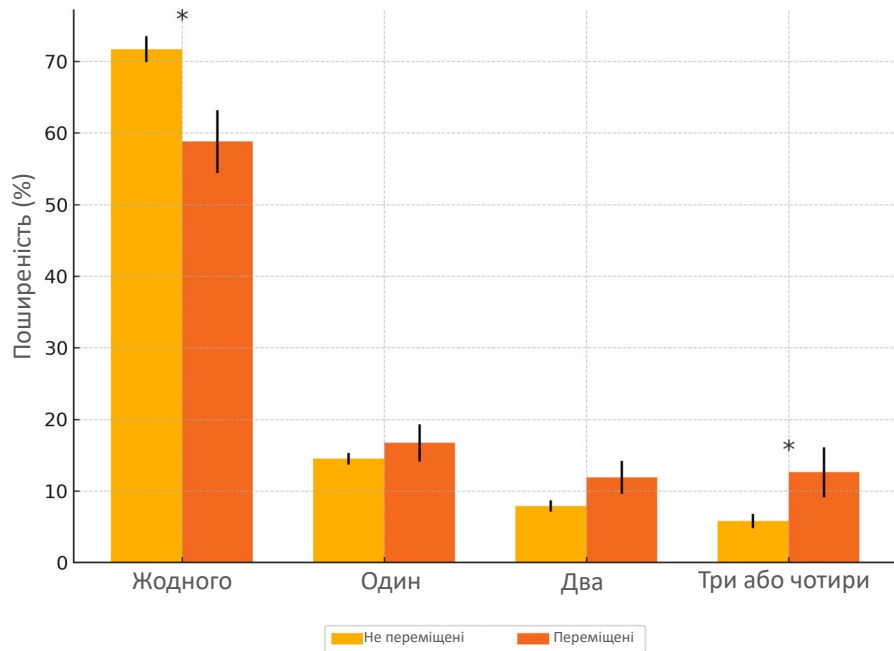


Погіршення емоційного стану пов'язане з підвищенням рівня споживання ТНВ серед молоді віком 11–17 років у 2023 р.



* Статистично значуща різниця ($p < 0,05$).

Чи відрізняється кількість поточного споживання ТНВ молоддю віком 11–17 років залежно від статусу переміщеної особи у 2023 р.?



* Статистично значуща різниця ($p < 0,05$). Штрихові лінії похибки відображають 95 % довірчі інтервали.

- Хоча Україна досягла значного прогресу у зниженні поширеності куріння серед молоді (сигарет та тютюнових виробів) і пасивного куріння, помітне зростання споживання бездимного тютюну та тютюнових виробів для нагрівання, а також стійка висока схильність до куріння серед некурців свідчать про появу нових викликів.
- Вживання електронних сигарет залишається проблемою, що вимагає невідкладної реалізації ухвалених регуляторних заходів для запобігання початку використання молодими людьми електронних сигарет і одночасному використанню електронних сигарет та споживанню інших тютюнових виробів.
- Хоча доступність сигарет для неповнолітніх знизилася, майже половина молодих курців все ще може безперешкодно купити сигарети, що підкреслює необхідність посилення контролю за дотриманням законів про продаж тютюнових виробів.
- Також необхідно посилити зусилля з просвіти щодо шкоди тютюну в школах.

- У 2022–2023 рр. в Україні було ухвалено та введено в дію низку комплексних заходів із контролю над тютюном, зокрема нові графічні попередження про шкоду для здоров'я на тютюнових виробах, заборону ароматизованих сигарет та обмеження реклами і продажу електронних сигарет. Паралельно з цим продовжувалося підвищення податків на тютюн у рамках довгострокової фіскальної політики.
- Однак вплив цих законодавчих заходів може бути послаблений комплексною надзвичайною ситуацією та гуманітарною кризою внаслідок війни, що триває.
- Поліспоживання ТНВ зросло і значною мірою вплинуло на тривожну порівняльну статистику в усіх вікових групах, тоді як кількість випадків споживання лише одного ТНВ зменшилася.
- Проведений аналіз допоміг виявити зв'язок між емоційним добробутом (самопочуттям), переміщенням та поліспоживанням ТНВ.
- Подальше інвестування у програми просвіти для молоді, кампанії в засобах масової інформації та послуги з підтримки у відмові від куріння мають важливе значення для збереження досягнутого прогресу та подальшого скорочення вживання тютюну і нікотину в Україні.

- Т. Бондар (T. Bondar), Ю. Бурдіну (Y. Burdin) та О. Нехаєнко (O. Nekhayenko) (ГО «Український інститут соціальних досліджень імені О. Яременка») за аналіз даних та підготовку звіту.
- Єлені Тарасенко (Yelena Tarasenko) (Південний університет штату Джорджія) за аналіз даних та підготовку факт-листа.
- Ярно Хабіхту (Jarno Habicht), Ользі Аліменко (Olha Alimenko) (Бюро ВООЗ в Україні) та Анджелі Чіобану (Angela Ciobanu) (Європейське бюро ВООЗ) за загальне керівництво та технічну підтримку.

Четвертий раунд GYTS у 2023 р. спільно фінансувався Європейським Союзом та Фондом ЦКЗ США.

Ця сесія стала можливою завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу та Уряду Австрії.

Щоб отримати детальнішу інформацію, звертайтеся до:

Андрія Скіпальського (Andrii Skipalskyi)

Керівника підрозділу, Неінфекційні захворювання, Бюро ВООЗ в Україні, skipalskyia@who.int